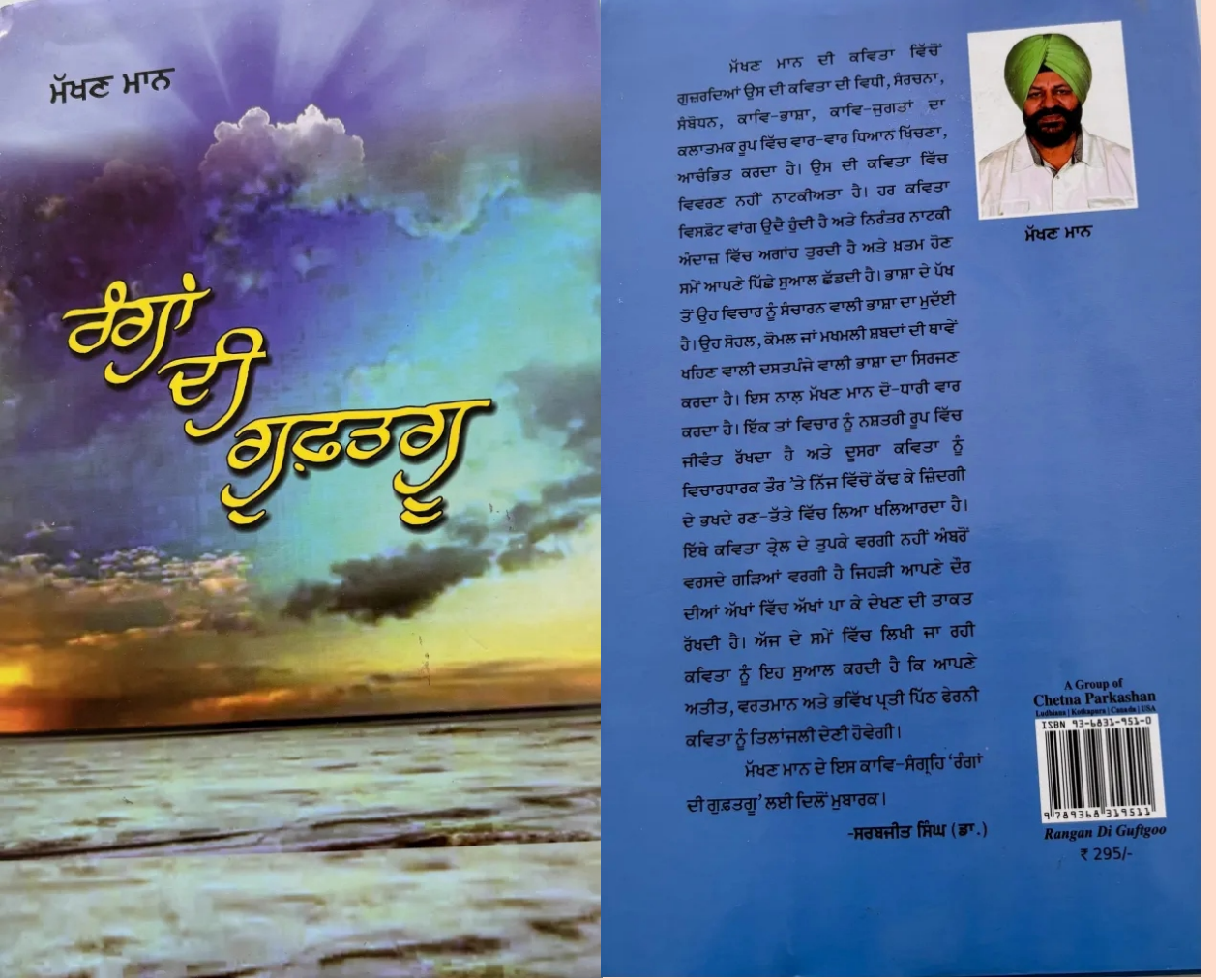

ਰਾਜ ਜੰਗਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇੱਥੇ,
ਜਿਉਂ ਸਿਖਰ ਦਪਹਿਰ ਜੇਠ ਹਾੜ ਸਾਈਂ।

ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਦਾ ‘ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ’ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ

ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਅਧੀਨ ‘ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ’ ਉਸਦਾ ਦੂਜਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ‘ਬਿਰਸਾ ਮੁੰਡਾ’ ਦਾ ਪੁਨਰ ਜਨਮ’ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 2019 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ‘ਬਿਰਸਾ ਮੁੰਡਾ’ ਦਾ ਪੁਨਰ ਜਨਮ’ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਾਫ਼ੀ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਇਸ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਹਿਤਕ ਗਲਿਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦਾ ਮੌਲਿਕ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਖੌਲਦੇ ਪਾਣੀ’ (ਪੰਜਾਬੀ) ਤੇ ‘ਸਿਮਰਤੀ ਭੋਜਾ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ (ਹਿੰਦੀ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਾਰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ’, ‘ਪੱਥਰਾਂ ‘ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਲੋਕ’, ‘ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਨਵੇਂ ਨਕਸ਼-1’ ਅਤੇ ‘ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਨਵੇਂ ਨਕਸ਼-2’ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਦਾ ‘ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ’ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੰਗ ਵਿਖੇਰਦੀਆਂ 45 ਖੁਲੀਆਂ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਰ ਵਰਗ ਪ੍ਰੰਤੂ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਦੋਜਹਿਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਗ਼ਰੀਬੀ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਿਕ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਲੈਣ ਲਈ ਇੱਕਮੁਠਤਾ ਨਾਲ ਜੁੱਟ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇ੍ਰਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਦਰਦ-ਦੁਖਾਂਤ, ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ, ਜ਼ਬਰ-ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਉਘਾੜਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ। ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸਗੋਂ, ਸਮਾਜ, ਸਰਕਾਰਾਂ, ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਗ਼ਰੀਬ ਵਰਗ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੁਖਾਂਤ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਾਇਰ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਉਚ-ਨੀਚ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੂੜ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਰ ਦਲਿਤ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ, ਮੂਲਵਾਦ, ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰ ਆਪਣੀ ‘ਸ਼ਾਹ ਰਗ਼ ‘ਚ ਬੁਝਦੀ ਜਗਦੀ ਕੈਨਵਸ’ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬ ਦਲਿਤ ‘ਤੇ ਜੋ ਅਤਿਆਚਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਲਕਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਰ-ਪੈਰ ‘ਤੇ ਕੁਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸਤਰਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

ਹਲਕਾਅ ਦੀ ਦਹਿਸਤ
ਕਿੱਥੋ-ਕਿੱਥੋਂ ਦੀ ਹੋ ਆਈ ਹੈ
ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਨਾ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਹੀਆ ਲੀਹੋਂ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ
ਹਲਕਾਈ ਕਤੀੜ
ਕਿਸੇ ਅਬਦਾਲੀ ਜਾਂ ਗਜ਼ਨਬੀ ਵਾਂਗ
ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ
ਉਹ ਤਾਂ ਸਾੜ੍ਹ-ਸਤੀ ਬਣ
ਸਾਡੀਆਂ ਬਚ੍ਹਰਾਂ ‘ਚ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਈ
ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰ ਗਈ
ਤੇ ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ
ਘਰਾਂ ‘ਚ ਕੱਢ੍ਹਰ੍ਹੇ ਮੋ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ

ਇਸ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਹਿਮਾਂ- ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਜੰਜਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬਗ਼ਾਬਤ ਦੀ ਰੌਂ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮੁਹੱਬਤ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਇਨਸਾਨ ਰਾਹੀਂ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ਼ਕ-ਹਕੀਕੀ ਤੇ ਇਸ਼ਕ-ਮਜਾਜ਼ੀ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਖਿਚ ਪਿਤਰੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਖਲਜਗਣ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇ੍ਰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ‘ਸਪੇਸ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ’ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਹਨ:

ਲਮਵ ਜਹਾਦ
ਕਿਸ ਚੱਕਰਵਿਊ ਵਿੱਚ ਘਿਰ ਗਏ ਸੀ ਆਪਾਂ
ਮੈਂ ਕਦੇ ਮਸੀਤ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਸੀ
ਤੂੰ ਕਦੇ ਮੰਦਰ
ਪਰ ਬਿਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਾਂ
ਕਿਸੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ
ਮਜ਼ਹਬ ਦੀਆਂ ਨੀਂਹਾਂ ਵਿੱਚ

ਮੁਹੱਬਤ ਰੂਹ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਸੀ, ਮਿਲਵਰਤਨ, ਸਹਿਰੋਂਦ, ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਲੀਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਵੇਖਣਾ ਬਹੁਤਾ ਸਾਹਥਿਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਹਿਜ਼ੀਬ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਮੁਹੱਬਤ ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਰ ਦੀਆਂ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕਤਾ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾਕਸ਼ੀ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੁਰਕ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜ ਇਸਤੇ ਭਾਰੂ ਹਨ। ‘ਤ੍ਰਿਹਾਏ ਸੇਕ ਦੀ ਠਾਰ’, ‘ਮੁਕਤੀ ਦੁਆਰਾ’, ‘ਚਾਹਤ ਦਾ ਯਟੇਪੀਆ’, ‘ਇੱਕ ਗੱਲ ਜੇ ਮੈਂ ਕਰਾਂ’, ‘ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ’ ਅਤੇ ‘ਕੁੜੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਤੇ ਪੱਥਰ’ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ‘ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਦੁਰਾਚਾਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਔਰਤ ਨਾਲ ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਬਲਾਤਕਾਰ, ਕੁੱਟ-ਮਾਰ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਣਾ, ਨਿਹੇਰੇ ਮਾਰਨੇ, ਤਾਅਨੇ ਮਿਹਟੇ, ਬੰਦਸ਼ਾਂ, ਪਤੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੋਣਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਤਕਰਾ, ਸੈਕਸੁਅਲ ਹਾਰਾਸਮੈਂਟ, ਹੋਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਵਰਗੀਆਂ ਲਾਹਟਤਾ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਸਹਿਣਾ ਔਰਤ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਆਮ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਇਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਬਲਾ ਨਹੀਂ ਦਲੇਰੀ ਫੜ੍ਹਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਬਿਨਾ ਵਜਾਹ ਦੇ ਝਗੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਰਕ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਔਰਤ ਨੂੰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਦਾਸ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸੰਗਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਵੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਰੋਹਿਤ ਵੇਮੁਲਾ ਦਾ ਖ਼ਤ’ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਕਈ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ, ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ, ਭੀੜਤੰਤਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਤਕਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਕਮਾ ਦੀ ਨੀਅਤ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ, ਰੀਝਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮੰਦਹਾਲੀ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ। ‘ਅੰਬੇਦਕਰ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?’ ਕਵਿਤਾ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੋੜਨ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਪਨੇ ਸਿਰਜਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਣਵੇਖੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਵੀ ਅਣਡਿਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਕਾਰਵਾਈ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ‘ਰੇਤ ‘ਚ ਤੈਰਦੀਆਂ ਜਾਮਣੀ ਨਦੀਆਂ’ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬੇਫ਼ਜ਼ੂਲ ਰਚਨਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨੇ ਨੈਟ ਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਦੇਹਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਾਪਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਨਸ਼ੇ ਭਾਰੂ ਹਨ, ਮਾਵਾਂ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਖ਼ੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹਨ, ਗ੍ਰਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਨੇਕੀ ਤੇ ਬਦੀ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਇਰ ਹੈ। ਭਵਿਖ ਵਿੱਚ ਮੱਖਣ ਮਾਨ ਤੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

168 ਪੰਨਿਆਂ, 295 ਕੀਮਤ, ਸਚਿਤਰ ਮੁੱਖ ਕਵਰ ਵਾਲਾ ਇਹ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੰਪਰਕ; ਮੱਖਣ ਮਾਨ ; 9417207627

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ, ਕਿਉਂ,ਕਿਵੇਂ ਆਦਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ– ਮਾਸਟਰ ਪਰਮਵੇਦ

ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਗਰੂਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਬਲਦ ਲੈ ਕੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੰਗਰੂਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮੇਤ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚਰਚਾ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਲਦ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਠ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਔਲਾਦ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ,ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਬਾਰੇ । ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੱਬੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਲਦ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ –ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਸੀ । ਬਲਦ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਇੱਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਜਦ ਇਹ ਅਫਵਾਹ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਸਾਥੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਰ ਅਜੀਤ ਨਗਰ ਬਸਤੀ ,ਜਿੱਥੇ ਬਲਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਠਹਿਰਦਾ ਸੀ, ਜਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ।

ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਦਾਰੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਲਦ ਮਾਲਕ, ਬਲਦ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਸੰਕੇਤ ਰਾਹੀਂ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਲਦ ਮਾਲਕ ਬਲਦ ਨੂੰ ਡੰਡੇ , ਰੱਸੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਇਹ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਭੇਜਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਸਥਾਨਕ ਇਕਾਈ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਿਟਿੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ,ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਕਰਾਮਾਤੀ ਬਲਦ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਰੇਲਵੇ ਰੋਡ ਡਾ. ਰੇਖੀ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਛਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਗਏ ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਲਦ ਕੀ ਕੁੱਝ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋਗੇਂ ਇਹ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੱਸਦਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲਦ ਨੂੰ ਭੀੜ ਵਿੱਚੋਂ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਬਲਦ ਨੂੰ ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਕੋਲ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਅਸੀ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਗਲਤ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬਲਦ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਚਮਕੌਰ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਿਆਂ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਲਦ ਨੇ ਸਹੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਬਲਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬੋਲਿਆ ,“ ਅਬ ਤੋਂ ਮਾਨਤੇ ਹੋ ਨਾ ਹਮੇ ਵੀ ਕੁਝ ਦੇ ।”

ਮੈਂ ਕਿਹਾ,“ ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਰ ਰੁਕੇ “ । ਏਨੇ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬਲਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਲਦ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਟੇਸਨ ਪਾਰ ਅਜੀਤ ਨਗਰ ਬਸਤੀ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਪੱਲੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਲਦ ਰਾਹੀਂ ਭਵਿੱਖ ਜਾਣ ਰਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਈ ।

ਇੱਕ ਪੱਤਰਾਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾਂ । ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਬਲਦ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਮੈਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ । ਬਲਦ ਨੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਜਾ ਜੀਭ ਲਾਈ । ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਬਲਦ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਜਾ ਛੁਹਿਆ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਲੋਕਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ,“ ਬਲਦ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸਭ ਕੰਮ ਰੱਸੇ ਤੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਬਲਦ ਨਹੀਂ , ਬਲਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਹ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ । ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਬਲਦ ਦੁਆਰਾ ਨਾ ਕਰਵਾ ਸਕਿਆ । ਇਸਦੀ ਸੱਚਾਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਸੀ । ਸੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੀਆਂ ਚਾਰੇ ਸ਼ਨਾਖਤਾਂ ਗਲਤ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਪਟਵਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਸਟਰ , ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਥਾਂ ਚਮਕੌਰ ,ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਅਧਿਆਪਕ , ਪ੍ਰੈਸ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਦੀ ਥਾਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਛੁਹਿਆ ਹੈ । ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਝੱਟ ਚਲਾਕ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਲਾਈਆਂ ਅਖੌਤੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਝਾਂਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਨਿੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਦੁੱਧ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉੱਧਰ ਭੱਜ ਲੈਂਦੇ ਨੇ । ਜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਫਲਾਣਾਂ ਬਾਬਾ ਖੰਡ ਲਾ ਕੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਲਾਣੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਾਈਲੱਗ ਲੋਕ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੀ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ,ਜੇ ਕੋਈ ਅਖੌਤੀ ਸਿਆਣਾ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਬੱਬੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਦੌਂਬਿਆ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ/ ਬੇਅੱਲਾਦ ਦੇ ਔਲਾਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ / ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਧੇਗਾ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕਈ ਲੋਕ ਅਪਣੇ , ਗੁਆਂਢੀ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਬੱਬੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ । ਜੇ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬਲੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਰਿਧੀਆਂ –ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਲਾਈਲੱਗ ਲੋਕ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ।

ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ , ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਲਾਈਲੱਗਤਾ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਨੇ । ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਸਰਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹਿਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਸੱਚਾਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਸਾਇੰਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ,ਕਾਲਜਾਂ ,ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਸੱਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵਿਗਿਆਨਕ ਬਣ ਸਕੇ ਤੇ ਲੋਕ ਅਪਣੀ ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਹਲੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ।ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ, ਕਿਉਂ,ਕਿਵੇਂ ਆਦਿ ਵਿਗਿਆਨਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਤੱਕ ਜਾਣ ਸਕਣ।”

ਬਲਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਬਲਦ ਕੋਲ਼ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਸਭ ਕੁੱਝ ਚਲਾਕੀ ਤਹਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਚਮਤਕਾਰੀ ਬਲਦ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆ ਗਏ।

ਕੁੱਜਾ

ਲੰਮ ਸਲੰਮੇ ਸੀ ਦੁੱਧ ਮੱਖਣਾਂ ਦੇ ਪਾਲੇ
ਮੈਂ ਕਈ ਗੰਭਰੂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੰਭਾਲੇ ।

ਤਜ਼ਰਬੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜੇ ਮੈਥੋਂ ਬਾਹਲੇ ਉੱਤੇ
ਗੇਦ ਮੇਰੀ ਬੈਠ ਹੁਣ ਬੇਥੱਫ ਨੇ ਉਹ ਸੁੱਤੇ ।।

ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਮਿੱਟੀ ਮਿਲ ਜਾਣਾ
ਤੂੰ ਉਹ ਹੀ ਖਾਣਾ ਕਰਮੀ ਜੇ ਤੇਰੇ ਦਾਣਾ।

ਨਾ ਕਰ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਹੋਣਾ ਰਾਖ ਦੀ ਢੇਰੀ
ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾ ਲੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਫੇਰੀ ।।

ਕਿਰਤ ਕਰ,ਨਾਮ ਜੱਪ ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਤੂੰ ਖਾਂ
ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਐਵੇ ਨਾ ਪਾਪ ਕਮਾ।

ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਹਸਤੀ ਮੇਰੀ ਕਾਰਜ ਵੱਡੇਰੇ
ਮੁੱਠੀ ਬਣ ਬੈਠੇ ਨਾਂ ਪੱਕਾ ਜੋ ਸਮਝਦੇ ਬਥੇਰੇ ।।

ਕਾਮ,ਕ੍ਰੋਧ,ਲੋਭ,ਮੋਹ,ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਲਾਮ
ਜਿੰਦਗੀ ਦਿੱਤੀ ਮੋਇਆ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਮੁਕਾਮ।

ਲੁੱਖਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਮਿਲਾ ਆਇਆ
ਬੁੱਝੀ ਨਾ ਤ੍ਰੇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਫਿਰਦਾ ਤਿਰਹਾਇਆ ।।

